

Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1978

door Mark DEWEERDT,

Licentiaat Politieke en Sociale Wetenschappen.

★

De jaarwisseling vormde geen breuk met de problemen en ontwikkelingen die het najaar 1977 hadden te zien gegeven. Integendeel: de problemen waren hangende en de opties bleven gehandhaafd.

1. Van Egmontpakt naar Stuyvenbergakkoord.

Op 5 januari 1978 hervatte de Stuyvenbergwerkgroep (1), die in september 1977 was belast met het omzetten van het Egmontpakt in ontwerp-wetteksten, zijn werkzaamheden. Toen reeds was het duidelijk geworden dat de Stuyvenbergers van hun oorspronkelijke opdracht waren afgeweken en zij aan een nieuwe, harde onderhandelingsronde toe waren, die in een niet al te beste sfeer verliep. Nog voor de gesprekken werden hernomen, had de tweede-nieuwjaarsdagverklaring van eerste-minister Tindemans voor de BRT-kamera, als zou de door *De Standaard* geformuleerde saucissonage-idee (2) « niet zo kwaad » zijn, bij de coalitiepartners vragen doen rijzen, die door *La Libre Belgique* (4 jan.) aldus werden geformuleerd: « Zoekt dhr. Tindemans tijd te winnen? Is hij ongerust over de evolutie van de Stuyvenbergonderhandelingen, die de Belgische staat dreigen te blokkeren? Heeft hij af te rekenen met een sterk offensief in de CVP? »

(1) De werkgroep bestond uit: eerste-minister Tindemans; de staatssecretarissen voor Hervorming der Instellingen F. de Bondt en J. Hoyaux; W. Martens en P. Dekeersmaeker (CVP); Ch.-F. Nothomb en G. Gramme (PSC); A. Cools en L. Hurez (PSB); K. van Miert en W. Claes (BSP); H. Schiltz en F. van der Elst (VU); A. Spaak en L. Outers (FDF).

(2) *De Standaard* maakte op 28 december 1977 gewag van de mogelijkheid de overgangsfase van de staatshervorming te beperken tot de uitvoering van grondwetsartikel 107-4 (gewestvorming) en de uitbreiding van de bevoegdheid van de Kultuurraden tot de persoonsgebonden materies. Alle andere Egmontbepalingen (o.m. het inschrijvingsrecht) zouden in de fase van de grondwetsherziening worden uitgevoerd.

Zoals dat met de Egmontgesprekken het geval was geweest, werden de onderhandelingen ook nu weer op een uiterst diskrete wijze gevoerd (3) en werden de grootste knelpunten naar het einde toe verschoven. Het betrof met name : de afbakening, de bevoegdheidsomschrijving en de samenstelling van de organen van de subgewesten ; de waarborgen voor de Vlamingen in Brussel ; het inschrijvingsrecht (waarvoor VU-voorzitter Schiltz op 6 januari het uitschrijvingsrecht als alternatief voorstelde) ; de afbakening van de Egmontwijken ; de kalender voor de uitvoering van de staatshervorming.

In de vroege ochtend van 17 januari werden de besprekingen afgerond. Tot eenieders verbazing maakte de premier op een in de namiddag gehouden perskonferentie slechts enkele punten van het bereikte akkoord bekend, « in afwachting dat volledige teksten worden medegedeeld ». Het waren o.m. :

- aan de Duitse gemeenschapsraad wordt dezelfde dekretele bevoegdheid toegekend als aan de andere gemeenschapsraden ;
- er worden 25 subgewesten opgericht (11 in het Vlaamse en 13 in het Waalse gewest ; de taken van het Brusselse subgewest worden door de organen van het gewest vervuld), die zullen worden belast met uitvoeringstaken. Elk subgewest heeft een raad en uitvoerend bureau. De leden van de raad worden tegelijk met de gemeenteraadsleden verkozen ;
- het inschrijvingsrecht voor de inwoners van de zgn. Egmontgemeenten en (in kaart gebrachte) Egmontwijken dooft in 1998 uit. De kinderen van de titularissen van dit recht, die in de Egmontgemeenten en -wijken wonen, mogen de lagere scholen in de zes faciliteitengemeenten bezoeken ;
- de Nederlandse en Franse gemeenschapscommissies, die in de 19 Brusselse en de 6 randgemeenten worden opgericht, zullen een zelfde gewaarborgd minimum-percentag van kredieten krijgen, dat zal worden verhoogd a rato van het aantal stemmen uitgebracht op de Nederlandstalige, resp. Franstalige lijsten in deze gemeenten ;
- alle maatregelen die geen grondwetsherziening vergen, zullen in het overgangsstelsel gelden.

(3) Naar verluidt had de premier gedreigd met sancties tegen wie informatie doorspeelde aan de pers. Toch maakten sommige kranten gewag van het feit dat Tindemans zich zeer afzijdig hield bij de besluitvorming en slechts « als een notaris » de beslissingen registreerde. In de Franstalige pers werd anderzijds de houding van De Bondt, die poogde sommige Egmontbepalingen in een voor Vlaanderen gunstiger zin om te buigen, op de korrel genomen.

Het uitschrijven van de volledige teksten, waarmee de beide staatssecretarissen voor Hervorming der Instellingen De Bondt en Hoyaux werden belast, duurde een volle maand. Op 17 februari kwamen de Stuyvenberg-onderhandelaars opnieuw bijeen om het zgn. vademecum in tweede lezing goed te keuren. Wat een formaliteit diende te zijn, werd andermaal een regelrechte konfrontatie tussen de twee gemeenschappen, veroorzaakt door het feit dat op het Stuyvenbergpaleis « niet alles steeds op dezelfde wijze begrepen werd », wat tot uiting kwam in o.m. de niet volledig gelijklopende teksten van De Bondt en Hoyaux. Pas in de prille morgen van 22 februari kon de premier mededelen dat « het paard de hindernis heeft genomen ». Het uiteindelijke Stuyvenbergakkoord, dat het Egmontpakt op belangrijke punten wijzigde en aanvulde en nogal wat verschilde van het vademecum (4), werd als bijlage gevoegd bij de regeringsverklaring die eerste-minister Tindemans op 28 februari in het parlement aflegde. De debatten over deze verklaring werden besloten met de goedkeuring van de vertrouwensmotie, op 2 maart door de Kamer van Volksvertegenwoordigers (met 153 stemmen voor, 32 tegen en 10 onthoudingen) en op 9 maart door de Senaat (met 133 stemmen voor, 24 tegen en 4 onthoudingen). In de Kamer werd het gemeenschapspakt verdedigd door de voorzitters van de regeringspartijen. Afgevaardigden uit Vlaams Brabant namen een kritische houding aan tegenover de regeling voor de Franstaligen in het Brusselse randgebied. Van de meerderheidsleden onthielden J. Verroken, L. van den Brande (beide CVP) en G. Schyns (Duitstalige PSC-er) zich en stemden J. Valkeniers en J. Belmans (beide VU) tegen. De RW-fractie, die het Egmontpakt in 1977 had goedgekeurd, onthield zich. In de Senaat eisten de woordvoerders van de meerderheid het amendementsrecht op. Daar stemden, naast de oppositie, de VU-ers H. Goemans, W. Jorissen en B. Maes tegen. Na de parlementaire goedkeuring begonnen De Bondt en Hoyaux met het opstellen van legistische teksten en verdween de staats Hervormingsproblematiek voor enkele maanden van de frontpagina's van de kranten.

2. Spanningen tussen de meerderheidspartijen.

Het stroeve verloop van de Stuyvenberg- en Wetstraatgesprekken, en ook de latere moeilijkheden binnen de regering, kunnen niet los worden

(4) De tekst van het vademecum werd nooit officieel gepubliceerd. Voor een vergelijking tussen vademecum en Stuyvenbergakkoord, zie: M. PLATEL, *Van Stuyvenberg naar de Wetstraat 16*, in: *Res Publica*, 1978, 3, blz. 447-455. Voor een vergelijking tussen Egmontpakt en Stuyvenbergakkoord, zie: *Het Gemeenschapspakkoord. Een modern België* (1978; uitgegeven door het Staatssecretariaat voor Hervorming der Instellingen).

gezien van de toenemende spanning tussen de koalitiepartners, veroorzaakt door verscheidene incidenten en meningsverschillen die zich tijdens de eerste maanden van 1978 manifesteerden.

Eind januari begonnen CVP en VU felle kritiek uit te oefenen op het beleid van PTT-minister L. Defosset (FDF), die werd beschuldigd van partijpolitieke personeelsaanwervingen en van het op onregelmatige wijze ontlenen van 100 miljoen F begrotingskredieten aan de Sociale Dienst der Posterijen voor de aankoop van een vakantiehôtel in Frankrijk (5). Ook werd hem verweten de in 1974 in het kader van het toenmalige RTT-schandaal uitgesproken schorsing van een aantal bouwkontrakten ongedaan te hebben gemaakt. Deze aantijgingen leidden tot het min of meer gedwongen ontslag van Defossets kabinetschef, H. Delchambre (15 februari). Hoewel de minister op niet alle in het parlement gestelde vragen een afdoend antwoord kon geven, keurde de Kamer op 23 februari de PTT-begroting goed. Een niet onbelangrijke reden daarvoor was de verklaring van het FDF, die in de affaire een poging zag om het gemeenschapspak te kelderen, dat het niet langer zou deel uitmaken van een regering waaruit zijn minister op « onrechtvaardige wijze » zou worden verwijderd (6).

Op een — ietwat late — nieuwjaarslunch (31 januari) beklagde VU-voorzitter Schiltz zich erover dat de partijleiders te veel beslissingen moesten nemen en drukte hij de wens uit dat de regering voortaan zelf haar verantwoordelijkheid zou opnemen en beter zou worden geleid. Vooral dat laatste viel niet in goede aarde bij de eerste-minister en op 1 februari werd Schiltz op het matje geroepen. Het op het eerste zicht ernstige incident werd door de betrokkenen snel bijgelegd en in de schoenen geschoven van de Belga-berichtgever die Schiltz' woorden niet voldoende nauwkeurig zou hebben weergegeven. Nochtans mag aangenomen worden dat het voorval een versterking van de eerder negatieve houding van Tindemans tegenover de zgn. regionale partijen heeft teweeg gebracht (7).

Begin februari rezen meningsverschillen tussen de BSP en defensie-minister Vanden Boeynants over de aankoop van HAWK-raketten. Het

(5) Deze beschuldigingen werden voor het eerst geformuleerd in *Het Volk* van 26 januari.

(6) Politiek gezien was het incident daarmee grotendeels bijgelegd. In de loop van het jaar brachten VU-Kamerlid L. Vansteenkiste en een aantal kranten (vooral *Het Laatste Nieuws* en *La Libre Belgique*) nieuwe bezwarende feiten aan het licht. Ook stelden het parket en het Hoog Komitee van Toezicht een onderzoek in, dat eind 1978 nog niet was afgesloten.

(7) Het is bekend dat Tindemans in 1977 liever een drieledige regering met kristendemokraten, socialisten en liberalen had gevormd en slechts onder druk van CVP en BSP, de VU en het FDF in de regeringsploeg heeft opgenomen.

BSP-bureau beriep zich op 6 februari op een vroeger regeringsstandpunt (8) en oordeelde dat er geen nieuwe elementen waren die een uitgave van vier miljard F konden verantwoorden. Als gevolg daarvan bleef een beslissing over de aankoop in 1978 uit. Pas op 22 januari 1979 keurde de (uit-tredende) regering de Belgische deelname in het Helip-project goed.

De uitbreiding van de haven van Zeebrugge lokte ook in 1978 betwisting uit. Tijdens het Kamerdebat over de begroting van Openbare Werken (22 februari - 16 maart) oefende een aantal Antwerpse volksvertegenwoordigers kritiek uit op de expansieplannen voor Zeebrugge. Met name spraken zij de vrees uit dat door de uitbouw van de voorhaven, waartoe in 1977 met het oog op de aanvoer van Algerijns aardgas vanaf 1982 was besloten, Zeebrugge een polyvalente diepzeehaven en meteen een lastige konkurrent van Antwerpen zou worden. Ze wezen er op dat de financiering van de werken in Zeebrugge niet mocht geschieden ten koste van Antwerpen en betreurden voorts het uitblijven — ten gevolge van Waals verzet — van de definitieve ondertekening van de waterverdragen met Nederland, die de voor de expansie van Antwerpen noodzakelijke aanleg van het Baalhoekkanaal en de rechtekking van de Bocht van Bath mogelijk moeten maken. Deze protestbeweging, die de buitenparlementaire steun kreeg van de overige partners van het zgn. Antwerps front (stadsbestuur, vakbonden en patronaat), lokte reactie uit bij Westvlaamse parlementsleden en economische kringen, die de inmenging van Antwerpen scherp veroordeelden. Van regeringszijde werd meegedeeld dat Zeebrugge een Europees energiecentrum zal worden en dat de werken slechts de ontvangst van methaantankers beogen. Ook werd gezegd dat er geen konkurrentiegevaar dreigt voor de andere havens en dat elke verdere beslissing over de uitbouw van Zeebrugge het advies van de Nationale Kommissie voor het Havenbeleid (9) vereist. Ten aanzien van de Franstalige bezwaren tegen de hoge kostprijs van de werken verwees de regering naar het in voorbereiding zijnde infrastructuurplan, dat belangrijke investeringen in Wallonië zou omvatten.

Op het kommunautaire vlak kwam er herrie door het besluit (30 maart) van de Schaarbeekse burgemeester R. Nols (FDF) om de pas begonnen

(8) In juli 1974 had de toenmalige regering de aankoop van HAWK-raketten wegens bezuinigingsredenen geweigerd. De aankoop vormt de Belgische bijdrage in het Helip-programma van de NATO.

(9) De Nationale Kommissie voor het Havenbeleid werd opgericht bij K.B. van 3 januari en 13 juni 1978, ter vervanging van de in 1963 opgerichte maar nooit van de grond gekomen Nationale kommissie voor het begunstigen van de havenbelangen. De Kommissie is een adviesorgaan, ressorterend onder het ministerie van Verkeerswezen, en heeft tot taak de diverse aspecten van het nationale havenbeleid te bestuderen. Zij werd op 30 juni 1978 geïnstalleerd en wordt voorgezeten door prof. V. van Rompuy.

bouw van een Nederlandstalige rijkslagereschool in zijn gemeente te laten stilleggen. Nols beriep zich op de verjaring van de in 1974 afgeleverde bouwvergunning, maar onderwijsminister J. Ramaekers was van oordeel dat de gebruikelijke verjaringstermijnen niet gelden voor overheidswerken. Na een gesprek met minister van Binnenlandse Zaken R. Boel, liet Nols weten zich bij een rechterlijke uitspraak neer te leggen en in afwachting daarvan de werken te laten hervatten. Wegens het faillissement van de betrokken aannemer werd de zaak echter van de rol van de rechtbank afgevoerd.

3. Economisch en financieel beleid.

De afronding van de Stuyvenberggesprekken liet de regering toe meer aandacht te besteden aan de economische en financiële toestand. Op 22 februari werd bij het parlement het plan voor een nieuw industrieel beleid ingediend (10), dat in de loop van de maand maart door de Kamers werd besproken en aangenomen. Het plan, dat vanaf het najaar 1977 door minister van Economische Zaken W. Claes (naar wie het wordt genoemd) voorbereid en begin 1978 met de sociale partners besproken was, beoogt de industriële structuren op langere termijn te vernieuwen (11), teneinde de werkloosheid tegen te gaan. De grote opties van het nieuw industrieel beleid zijn o.m. de herstrukturering en modernisering van de traditionele sectoren (staal, textiel), de diversifiëring van de produktie in de richting van fabrikaten en systemen met hoge toegevoegde waarde en belangrijke technologische inhoud, de beperking van de afhankelijkheid van buitenlandse beslissingscentra en de verruiming van de afzetgebieden. Van de vele voorstellen tot realisering van deze doelstellingen werd een aantal nog in 1978 uitgevoerd : de omvorming van de Nationale Investeringsmaatschappij (NIM) tot een industriële holding, waardoor zij kan overgaan tot of deelnemen aan de oprichting van ondernemingen (Wet van 4 augustus) ; de oprichting van het Fonds voor Industriële Vernieuwing, dat de financiering van het nieuw industrieel beleid mogelijk moet maken (K.B. van 15 december) ; de herstelplannen voor de staalindustrie en de textielsector (zie § 9).

Op 14 februari lichtte minister van Financiën G. Geens in een parlementaire regeringsmededeling de resultaten van de begroting voor 1977 toe (een tekort van 75,1 miljard F op de lopende en van 86,6 miljard F op de kapitaalverrichtingen) en stelde hij een bijsturing van het lopende

(10) *Parlementaire Dokumenten, Kamer van Volksvertegenwoordigers*, nr 301.

(11) De ombuiging van de industriële politiek was een van de centrale punten in het regeerprogramma van het kabinet-Tindemans.

budget in het vooruitzicht. Gebleken was immers dat een drastische beperking van de staatsuitgaven noodzakelijk was geworden, om het tekort op de begroting voor 1978, dat groter zou worden dan de voorziene 24 miljard F (lopende verrichtingen), binnen aanvaardbare grenzen te houden. De opstelling van het besnoeiingsplan verliep niet gemakkelijk. Konkrete voorstellen van minister Geens en staatssecretaris voor de Begroting M. Eyskens (beiden CVP) botsten op verzet van de (vooral Franstalige) socialisten, die van geen besparingen wilden weten, wanneer deze niet met structuurhervormingen zouden gepaard gaan. Uiteindelijk bereikten de regeringspartners toch een akkoord, waarvan de krachtlijnen op 12 april aan de Kamers werden meegedeeld. Naast de vermindering van de aangevraagde bijkredieten van 24 tot 12 miljard F, werd een verlaging van sommige werkingsuitgaven en een vermindering van alle begrotingen met 2 % aangekondigd. Voorts zei premier Tindemans dat de toename van de begroting voor 1979 onder de verwachte groei van het BNP zou liggen en dat de regering vóór einde mei een wetsontwerp zou indienen, dat maatregelen zou omvatten om de openbare uitgaven af te remmen en de in de regeringsverklaring van 1977 aangekondigde economische en financiële hervormingen in versneld tempo door te voeren. « Sprekende namens de eensgezinde regering » verklaarde Tindemans tot slot, dat hij niet zou « aarzelen de onvermijdelijke politieke konklusies te trekken uit een situatie die zou ontstaan, wanneer zou blijken dat wij onbekwaam zijn tijdens de twee komende maanden een concreet programma tot herstel van de staatsfinanciën en tot verwezenlijking van de economische en financiële hervormingen ten uitvoer te leggen ». Op 27 en 28 april werd in een aantal sectoren van de openbare dienst (post, RTT, spoorwegen), waar reeds ongenoegen heerste over het uitblijven van een nieuwe kollektieve arbeidsovereenkomst (KAO), gestaakt uit protest tegen de verhoogde bedrijfsvoorheffing op het vakantiegeld (12). Op 3 mei sloten regering en vakbonden een nieuwe KAO voor het overheidspersoneel, die voorzag in o.m. de uitkering van een compensatiepremie van 2000 F. Daarmee keerde de sociale rust weer, maar de kostprijs van de maatregelen (10 miljard F) deed nogal wat twijfels rijzen over het regeringsvoornemen de staatsuitgaven te beperken (13).

(12) De verhoging van de bedrijfsvoorheffing was het gevolg van de anticipatieve inning van de gemeentelijke opcentiemen.

(13) Een andere bepaling van de op 26 mei ondertekende KAO is de invoering per 1 oktober 1979 van de 38-urenweek. Ook deze maatregel beantwoordde niet aan het standpunt van de regering, die zich bij monde van premier Tindemans herhaaldelijk tegen arbeidsduurverkorting verzette. Weliswaar had minister van Tewerkstelling en Arbeid G. Spitaels (PSB) in januari bemiddeld in het dreigend konflikt in de petroleumsektor en de invoering van de 38-urenweek m.i.v. 1 januari 1979 voorgesteld, wat door vakbonden en patroons op 16 januari was aanvaard.

Het tot stand brengen van het geheel van maatregelen voor de sanering van de openbare financiën en economische en financiële structuurhervormingen (dat de Antikrisiswet zou worden) verliep erg moeilijk. Terwijl van kristendemokratische zijde vooral het bevorderen van de werkgelegenheid en de steun aan de kleine en middelgrote ondernemingen (KMO) centraal werd gesteld, legden de socialisten — o.m. in de traditionele 1-meitoespraken — het aksent op de structuurhervormingen. In een gesprek met de Brusselse zondagskrant *Dimanche Presse* (30 april) zei Tindemans de indruk te hebben, dat steeds meer bananenschillen voor de regeringsvoeten worden geworpen. De eerste-minister doelde daarmee op het amnestieprobleem en vooral het abortusvraagstuk, die enige verdeeldheid brachten onder de regeringspartijen (14).

4. De interventie in Zaïre.

Vanaf half mei viel de voorbereiding van de Antikrisiswet volledig stil door de gebeurtenissen in Zaïre, waar in de koperprovincie Shaba een opstand uitbrak, die — meer nog dan die van maart 1977 — het bewind van Mobutu bedreigde. Op 15 mei, toen sprake was van mogelijke Belgische doden, richtte de regering een krisiskomitee op, bestaande uit eerste-minister Tindemans, de vice-premiers Hurez en Vanden Boeynants (tevens minister van Defensie) en de ministers Simonet (Buitenlandse Zaken), Chabert (Verkeer), De Bruyne (Buitenlandse Handel) en Outers (Ontwikkelingssamenwerking), bijgestaan door een aantal legertechnici.

Op 17 mei kwam de situatie in Zaïre ter sprake in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Minister Simonet zei er o.m. dat werd gedacht aan een evacuatie van de (meer dan 2000) in Shaba verblijvende Belgen, in samenwerking met andere westerse regeringen, maar dat er geen sprake kon zijn van een militaire interventie. Nog diezelfde avond besloot het krisiskomitee enkele para-eenheden in staat van alarm te brengen en Luchtmacht- en Sabenatoestellen vliegensklaar te houden.

Op 18 mei stegen vanop het vliegveld van Melsbroek de leger- en Sabenavliegtuigen op, met ca. 1750 para's aan boord. Zij kwamen op

(14) Een in april gehouden hongerstaking voor amnestie kreeg sympathiebetuigingen van CVP- en VU-prominenten. De overige regeringspartners wezen algemene amnestiërende maatregelen resoluut van de hand. Inzake abortus werd door de socialisten en het FDF een aantal wetsvoorstellen die de depenalisering of het opschorren van de strafbepalingen beoogden verdedigd. CVP, PSC en VU reageerden afwijzend. *Le Soir* betitelde zijn wekelijks politiek overzicht op 29 april: « L'avortement, piège politique pour la majorité ».

19 mei op de basis Kamina aan. Nadat Franse parachutisten boven Kolwezi waren gedropt (met de bedoeling er de orde te herstellen, wat aan hun interventie een duidelijk militair karakter gaf), gaf de Belgische regering het bevel tot de evacuatie van de Europeanen over te gaan. In de ochtend van 20 mei landden de Belgische para's te Kolwezi. 's Anderendaags kwamen de eerste vluchtelingen te Zaventem aan en reeds op 22 mei was de operatie beëindigd. Het krisiskomitee besliste evenwel, gezien de « periode van onzekerheid », enkele honderden para's in Zaïre te houden, waar ze tot begin juli zouden blijven.

In België zelf lokte de Shaba-operatie van verscheidene zijden kritiek uit. Tijdens de parlementaire debatten over de regeringsverklaring terzake van 22 mei, verweet de liberale oppositie de regering te laattijdig te zijn opgetreden. Anderen (o.m. het Zaïrekomitee) keurden de interventie af en verzetten zich tegen elke vorm van steun aan het Mobutu-regime.

Op de Belgisch-Zaïrese relaties had het hele gebeuren een negatieve invloed. President Mobutu nam op 22 mei minister Simonet op de korrel en hij verbood de Zaïrese diplomaten te Brussel nog langer contact met hem te hebben, zelfs als dat tot een diplomatieke breuk zou leiden. Twee dagen later had Tindemans een onverwachte ontmoeting met Mobutu te Parijs. De Zaïrese president verklaarde achteraf dat de betrekkingen met de Belgische regering goed zijn, behalve wat Henri Simonet betreft. Voor enige opschudding zorgde de verklaring van BSP-voorzitter K. van Miert (23 en 26 juni), dat nog slechts humanitaire steun (voedsel en geneesmiddelen) aan Zaïre verantwoord is en het internationaal hulpplan niet kan worden uitgevoerd, zolang Mobutu aan de macht blijft (15). De Zaïrese president reageerde bijzonder misprijzend en trok kort daarop van leer tegen het feit dat België de aanwezigheid en het openlijk optreden van Zaïrese oppositiegroepen toeliet. Even zag het er naar uit dat de diplomatieke betrekkingen door Kinsjasa zouden worden verbroken, maar door de tussenkomst van de Marokkaanse koning Hassan (aan wie Simonet van 3 tot 5 juli een bezoek bracht) kon dit worden vermeden. Op 31 juli en 1 augustus bracht minister Simonet een bezoek aan Zaïre, waardoor de normalisering van de betrekkingen tussen beide landen werd bewerkstelligd.

(15) De idee een multinationalaal financieel hulpplan voor Zaïre op touw te zetten, werd door Mobutu gelanceerd tijdens een bezoek aan België in juni 1977. Het zou nog duren tot november 1978 vooraleer België en negen andere westerse landen op een te Brussel gehouden internationale konferentie, waaraan ook het IMF, de Wereldbank en de Europese Commissie deelnamen, het principe van een hulpplan definitief goedkeurden. Een concrete overeenkomst zou in 1979 worden gesloten.

5. Krisis rond de antikrisiswet.

Met de gebeurtenissen in Zaïre kwam er geen rust op het binnenlandse vlak. Vanaf half mei drong het FDF — later daarbij gesteund door de PSB — aan op de koppeling van de wetsontwerpen inzake de Antikrisiswet, resp. de staatshervorming (16). Aan Vlaamse zijde werd daar nogal korzelig op gereageerd.

Eind mei kreeg staatssekretaris De Bondt het aan de stok met PSC-voorzitter Nothomb. Eerstgenoemde had in *La Cité* (27 mei) gepleit voor de kommunautarisering van het onderwijsbeleid en de ontwikkelings-samenwerking. Nothomb reageerde zeer scherp en schreef aan de staatssekretaris dat « si vous n'êtes pas d'accord avec le pacte gouvernemental, il vous est libre de démissionner du gouvernement ». De brief van de PSC-voorzitter was klaarblijkelijk ook bestemd voor andere Vlaamse politici, en met name voor VU-voorzitter Schiltz die een campagne was begonnen om de overheidshulp aan de staalindustrie niet langer nationaal te houden (17).

Een derde knelpunt vormde de Antikrisiswet. Naarmate de inhoud van het wetsontwerp bekend raakte, groeide in de parlamentsfrakties van de meerderheidspartijen het ongenoegen over de aangekondigde volmachten voor de regering en klonk het protest van de diverse belangenorganisaties alsmar luider. Met de kennelijke bedoeling zijn achterban gerust te stellen, maakte G. Debunne, sekretaris-generaal van het ABVV en als dusdanig een van de sociale partners die sedert 12 mei bij de voorbereiding ervan betrokken was, op 6 juni de inhoud van het nog niet volledig op punt staande wetsontwerp bekend. Als gevolg daarvan besloot de regering op 7 juni het overleg met de sociale partners op te schorten, maar twee dagen later werd op deze beslissing teruggekomen.

In de loop van de daaropvolgende dagen nam de spanning in de regering toe. Van socialistische zijde werden bezwaren geopperd tegen de ruime

(16) Op 21 april, toen het bijzonder ministerkomitee voor de staatshervorming werd opgericht, was een akkoord bereikt over de uitvoeringsprocedure van het **gemeenschaps-pakt**. Daarbij was o.m. bepaald dat de bespreking in de Kamerkommissie nog vóór het zomerreces zou beginnen. Het ministerkomitee bestond uit L. Tindemans, F. de Bondt, J. Hoyaux, R. van Elslande, R. Boel, R. Vandekerckhove, L. Hurez, J.-M. Dehousse, P. Vanden Boeynants en L. Outers.

(17) Vermelden wij hier dat het Egmontkomitee in het kader van zijn aktie tegen het Egmontpakt op 23 mei, precies een jaar na de totstandkoming van het pakt, te Brussel een meeting organiseerde waarop werd medegedeeld dat meer dan 70.000 groene protestkaarten werden ondertekend. Anderzijds keurde het kongres van het Algemeen Belgisch Vakverbond (ABVV) op 27 mei een statutenwijziging goed, waarbij de structuren werden geregionaliseerd door de oprichting van drie « intergewestelijken » (een Vlaamse, een Waalse en een voor Brusel-Halle-Vilvoorde).

volmachten die aan de regering zouden worden toegekend (18). Het FDF en de PSB herhaalden hun eis van de koppeling van de staatshervorming aan de Antikrisiswet en vroegen nu bovendien dat het Egmontwetsontwerp vóór het zomerreces in een van de kamers (of althans in de commissie) zou zijn goedgekeurd. De kabinetsraad ging op 15 juni om 7.30 uur uiteen op de vaststelling dat over beide punten geen akkoord mogelijk was. Later op de dag bood premier Tindemans het ontslag van de regering aan de koning aan ; de vorst hield zijn antwoord in beraad. De eenzijdige beslissing van Tindemans (die in feite de op 12 april aangekondigde « onvermijdelijke politieke konklusies » trok) werd aangevochten door de regeringspartijen, uitgezonderd de CVP, die haar vertrouwen in de premier bevestigde. Wel pleitte CVP-voorzitter Martens, evenals zijn kollega's, voor het heraanknopen van het gesprek. Nog vanaf 15 juni ontving het staatshoofd de zes partijvoorzitters, alsook de socialistische vice-premier Hurez, en op 16 juni vroeg hij aan Tindemans « een nieuwe inspanning te doen om de crisis op te lossen », gezien « de ernst van de economische en budgettaire toestand, het regionale vraagstuk en ook de internationale situatie ». Reeds de volgende dag kwam een beperkt aantal ministers bijeen om een oplossing te zoeken en het op 18 juni bereikte akkoord werd de 19de door de partijvoorzitters bijgeschaafd en bekrachtigd. Nog op 19 juni deelde het Paleis mede, dat de koning het ontslag van de regering weigerde te aanvaarden.

Het akkoord behelsde volgende punten : de bij volmacht genomen Koninklijke Besluiten betreffende de begroting voor 1978 dienen voor 1 januari 1979 door het parlement te worden bekrachtigd ; deze betreffende de begroting voor 1979 treden eerst in werking wanneer zij voor 31 maart 1979 zijn bekrachtigd ; de overgangsfaze van de staatshervorming treedt op 1 januari 1979 in voege. Om dat laatste mogelijk te maken werd een strak tijdschema opgesteld : indiening van het wetsontwerp bij de Kamer in de eerste week van juli ; goedkeuring van het commissieverslag op 5 september ; goedkeuring van het ontwerp in september ; aanvang van de discussie in de Senaat vanaf 1 oktober.

6. De parlementaire behandeling van en de reacties op de antikrisiswet.

Teneinde de parlementaire werkzaamheden vlotter te laten verlopen, werd het ontwerp van Antikrisiswet in tweeën gesplitst. Het « wetsontwerp

(18) Het betrof vooral het door staatssekretaris Eyskens voorgestelde artikel 86, dat volmachten voorzag om alle nodige maatregelen te nemen om de begrotingen voor 1978 en 1979 uit te voeren.

houdende economische en budgettaire hervormingen » werd bij de Kamer ingediend, waar de bijzondere commissie op 22 juni het onderzoek ervan begon. In de Senaat vatte de bijzondere commissie op 26 juni de bespreking van het « wetsontwerp tot economische heroriëntering » aan. De discussie in openbare vergadering begon op 11, resp. 12 juli. Na de goedkeuring van ieder ontwerp (op 15, resp. 14 juli) werden de teksten naar de andere kamer verstuurd. Op verzoek van de regering werden in deze fase geen amendementen meer aanvaard. Tijdens de debatten stelde de liberale oppositie dat met de Antikrisiswet geen sanering van de openbare financiën mogelijk is en trok zij van leer tegen de aangekondigde structuurhervormingen, waarin zij een groeiende verstaatsing zag. Verscheidene meerderheidsleden tekenden voorbehoud aan tegen de volmachten en vroegen dat de regering daar geen misbruik zou van maken. Na de goedkeuring van de ontwerpen gingen Kamer (26 juli) en Senaat (28 juli) op reces (19).

De Antikrisiswet omvat in feite de Wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering en de Wet van 5 Augustus 1978 houdende economische en budgettaire hervormingen. De Wet van 4 aug. 1978 bevat vijf hoofdpunten : het aanmoedigen van de tewerkstelling in de kleine en middelgrote ondernemingen via financiële tegemoetkomingen ; het bevorderen van privé-investeringen door fiskale bepalingen ; het bestrijden van de bedrieglijke praktijken van koppelbazen ; het hervormen van de Nationale Investeringsmaatschappij teneinde het economisch overheidsinitiatief te bevorderen, waartoe tevens wordt voorzien in de oprichting van gewestelijke investeringsmaatschappijen ; gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden, de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen.

De Wet van 5 augustus 1978 bevat structuurhervormingen in de energiesector (waarbij overheidsparticipatie en -toezicht aan belang winnen). Een vernieuwd Sekretariaat voor Sectorieel Overleg zal instaan voor het rekonversiebeleid en voor een permanente opvolging van de uitvoering van het zgn. nieuw industrieel beleid. Ook wordt de oprichting gepland van een Nationaal Komitee voor Planning en Controle van IJzer- en Staalnijverheid. Voorts bepaalt de wet dat de openbare kredietinstellingen als volwaardige banken kunnen optreden en dat in de raad van beheer van de vier grootste privé-banken een regeringsafgevaardigde wordt benoemd.

(19) Wel vergaderde de bijzondere Kamercommissie voor de staatshervorming verder, zoals uit volgende paragraaf blijkt. Aan te stippen valt ook dat de personeelsleden van de Kamer op 13 juli voor enkele uren het werk neerlegden. Daarmee protesteerden zij tegen het feit dat voor hen slechts belegde broodjes waren voorzien, terwijl de mandatarissen een koude schotel kregen voorgezet. De aktie was echter ook bedoeld als protest tegen de moeilijke werkomstandigheden (nacht- en zaterdagzittingen) en de korte voorziene vakantieperiode.

Andere bepalingen beogen de budgettaire toestand te herzien van de ministeries van Nationale Opvoeding en Cultuur, Tewerkstelling en Arbeid (o.m. door een strenger optreden tegen misbruiken van het werkloosheidsstelsel), Sociale Voorzorg en Pensioenen (o.a. door besnoeiing van de hoogste pensioenen bij de ambtenaren in overheidsdienst). De wet bevat ook een aantal volmachten, verleend aan de regering, om maatregelen te treffen ter beperking van de staatsuitgaven.

Als gevolg van de regeringskrisis van oktober kwamen in de loop van 1978 slechts 16 uitvoeringsbesluiten tot stand. De meeste ervan betroffen het sociaal beleid (sociale zekerheid, verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, arbeidsinspectie, pensioenen en de aanwijzing van ambtenaren die moeten toezien op de gelijkheid tussen man en vrouw), en de tegemoetkomingen aan de KMO. Eveneens in het kader van de Antikrisiswet werden enkele maatregelen betreffende de werkgelegenheid (stages en het bijzonder tijdelijk kader) herzien.

Tijdens de parlementaire debatten werd van diverse zijden tegen de Antikrisiswet gereageerd. De patroonsorganisaties bestreden vooral de structuurhervormingen. Van de zijde van de middenstand werd gezegd dat de steunmaatregelen aan de KMO onvoldoende waren. De vakbondsleiders waarschuwden voor ingrepen in de sociale zekerheid die de belangen van de werknemers en werklozen zouden schaden. Op 29 juni legde het personeel van de openbare kredietinstellingen het werk neer uit protest tegen de gelijkschakeling van zijn statuut met dat van de rijksambtenaren. Eerst nadat de regering had toegezegd het statuut tijdens de actieve loopbaan niet te wijzigen, werd de staking beëindigd (6 juli). De directies van deze instellingen tekenden, door middel van een schrijven van C. de Strycker, gouverneur van de Nationale Bank van België, protest aan tegen de beperking van de hoogste pensioenen (een maatregel die door de parlementsleden unaniem werd goedgekeurd). De pensioenbegrenzing werd ook aangevochten door militairen en rijkswachters (die op 22 juli te Schaarbeek betoogden), magistraten en hoogleraren (die in sommige instellingen een tijdelijke deliberatiestaking hielden). Gealarmeerd door de reacties van het katholiek onderwijs, tekenden de CVP- en PSC-afgevaardigden in de Schoolpakt-kommissie protest aan tegen het artikel van de Antikrisiswet, dat besparingen in de onderwijssector in het vooruitzicht stelde. Het incident werd op 3 juli bijgelegd, nadat de regering had aangekondigd te zullen waken over de evenwichtige spreiding van de bezuinigingen over de beide onderwijsnetten. Ten slotte begon in de herfst het studentenprotest tegen de verhoging van het inschrijvingsgeld voor niet-beursstudenten tot 10.000 F. Deze aktie zou in 1979 worden voortgezet en soms nogal gewelddadige vormen aannemen.

7. Wetsontwerp 461.

Na de junikrisis zette het ministerkomitee voor de staatshervorming zijn werkzaamheden in een versneld tempo voort. Niettegenstaande alle sindsdien afgelegde optimistische verklaringen, ging het komitee in de morgen van 4 juli uiteen op de vaststelling dat voor een aantal problemen geen oplossing kon worden gevonden. Staatssecretaris Persoons liet zich zelfs ontvallen dat « les négociations ont échoué », maar zijn uitspraak werd toegeschreven aan de vermoeidheid. Het overleg werd nog dezelfde dag hervat en omstreeks 21.30 uur opgeschort om een delegatie van het komitee toe te laten de zes partijvoorzitters te ontmoeten. Mogelijke breekpunten waren toen : de een- of tweetaligheid van de leden van de afdeling bevoegdheidskonflikten van de Raad van State ; de beroepsprocedure in Brussel ; de ontslagregeling van de leden van het Brussels uitvoerend orgaan ; de subsidiëring van de gemeenschapscommissies in de zes faciliteitengemeenten door de Franse gemeenschap ; de organisatie van de Brusselse socio-kulturele instellingen.

Na uren lange discussies werd in de late avond van 5 juli een kompromis bereikt en werd het wetsontwerp door alle regeringsleden ondertekend : de Vlaamse regeringspartijen hadden hun eis inzake de tweetaligheid van de leden van de afdeling bevoegdheidskonflikten opgegeven ; de Franse gemeenschap kreeg bevoegdheden in de zes faciliteitengemeenten ; door het ontslag van een lid van de Brusselse regering wegens politieke motieven kan deze nog slechts dringende beslissingen nemen ; voor de overige knelpunten werden ingewikkelde technische oplossingen gevonden. Op 11 juli werd het « wetsontwerp 461 houdende diverse institutionele hervormingen » bij de Kamer ingediend en werd de bijzondere Kamercommissie, belast met het onderzoek ervan, samengesteld. Zij telde 31 leden en werd voorgezeten door CVP-voorzitter W. Martens.

In de marge van de staatshervorming ging nogal wat aandacht naar het wetsontwerp op de organisatie van de Europese verkiezingen, dat op 10, 20 en 25 juli in de openbare vergadering van de Kamer werd besproken en fel werd bekritiseerd door een aantal CVP-ers (vooral J. Verroken) en VU-ers, die het er niet mee eens waren dat het arrondissement Halle-Vilvoorde deel zou uitmaken van de Brusselse kieskring. Ten einde incidenten bij de stemming te voorkomen, werd op 25 juli besloten het ontwerp voor « technische aanpassingen » naar de bevoegde commissie terug te sturen.

De bijzondere Kamercommissie voor het wetsontwerp 461 werd vrij vlug gekonfronteerd met het probleem van de raadpleging van de Raad van State. CVP, PSC en de oppositie waren voorstander van de gewone proce-

dure terzake, maar BSP, PSB, VU en FDF wilden slechts weten van de spoedprocedure, om elke vertraging te voorkomen. Reeds op 11 juli had Kamervoorzitter Leburton de Raad van State gepolst. Op 17 juli liet prof. A. Mast, voorzitter van de Raad, weten dat deze tegen 15 september een globaal advies zou uitbrengen, maar reeds de volgende dag eiste Leburton dat de spoedprocedure zou worden toegepast, d.w.z. dat de Raad van State over telkens drie werkdagen beschikte om vijf deeladviezen te verstrekken.

Deze adviezen, gegeven tussen 26 juli en 7 augustus, waren bijzonder kritisch. De Raad maakte o.m. bezwaar tegen het opnemen in één wettekst van bepalingen die met een gewone, resp. buitengewone meerderheid moeten worden aangenomen en tegen de onnauwkeurige omschrijving van de regionale materies, en hij bestempelde nagenoeg het hele hoofdstuk dat betrekking had op de gemeenschappen, evenals het inschrijvingsrecht, als strijdig met de Grondwet. Reeds op 4 augustus vroeg PSB-voorzitter Cools dat de regering stelling zou nemen ten aanzien van de grondwettelijkheidsbezwaren. Op 5 augustus kwam een ministeriële werkgroep bijeen om het antwoord voor te bereiden, dat op 7 en 8 augustus door de regering werd besproken en — na enig tegenstribbelen van staatssecretaris De Bondt — goedgekeurd, en op 9 augustus door de eerste-minister in de Kamercommissie werd voorgelezen (20). In de nota beklemtoonde de regering dat zij trouw wenste te blijven aan de Egmont- en Stuyvenbergakkoorden, werden nagenoeg alle opmerkingen van de Raad van State weerlegd en werd voor twee anti-konstitutioneel bevonden bepalingen amendering in het vooruitzicht gesteld. Tindemans zei ook dat het uiteindelijk aan het parlement toekomt zich over het grondwettelijkheidsvraagstuk uit te spreken.

Omdat ondertussen duidelijk was geworden dat de geplande datum voor het afsluiten van het onderzoek van het wetsontwerp 461 in eerste lezing (11 augustus) niet kon worden gehaald en toen bovendien bleek dat de commissieleden en het parlementair personeel tekenen van vermoeidheid begonnen te vertonen, werden de werkzaamheden van de bijzondere Kamercommissie op 10 augustus opgeschort. Vlak voor het uiteengaan kwam het nog tot een kortsluiting, toen bij de stemming over titel I (artt. 1-72) aan Franstalige zijde verzet rees tegen het art. 26, dat de mogelijkheid van gemeenschappelijke vergaderingen van een gewest- en een gemeenschapsraad inhield (21). De vermoeide Kamerleden gingen dan

(20) Terloops weze hier vermeld dat op 5 augustus de ontwerp-begroting voor 1979 werd aangenomen. Zij voorzag in 1.022,3 miljard F¹ gewone uitgaven en vertoonde een tekort van 80,5 miljard F.

(21) Met name vreesden de Franstaligen dat de Vlaamse Gewest- en de Nederlandse Gemeenschapsraad te Brussel zouden bijeenkomen en op de duur één Vlaams parlement zouden vormen, dat zich ook met Brussel zou bezighouden, waardoor dit laatste zijn statuut van volwaardig derde gewest zou verliezen.

maar zonder de goedkeuring van de eerste titel van wetsontwerp 461 de zon opzoeken...

8. Het ontslag van de regering-Tindemans.

Na het korte reces kwam de Kamerkommissie voor de staats hervorming op 4 september opnieuw bijeen. De voorzitters van de regeringspartijen legden op 6 september het meningsverschil over art. 26 bij: de Franstaligen stemden ermee in dat gewest- en gemeenschapsraad samen mogen vergaderen, maar de Nederlandstalige partijen moesten aanvaarden dat dit niet te Brussel mag gebeuren. Op de kabinetsraad van 8 september weigerden de CVP-regeringsleden dat akkoord echter te aanvaarden. F. de Bondt (naar wie de krisnacht van 8 op 9 september werd genoemd) en R. de Backer dreigden zelfs met ontslag. Uiteindelijk legde de voltallige bewindsploeg zich bij het « voorzittersakkoord » neer en besloot tevens elke door de partijvoorzitters voorgestelde verbetering aan wetsontwerp 461 te aanvaarden.

In een klimaat van groeiend wantrouwen zette de Kamerkommissie daarna haar werkzaamheden voort. Nadat de partijvoorzitters andermaal ter hulp waren geroepen om een aantal hangende problemen te beslechten, keurde de commissie op 22 september het wetsontwerp in eerste en op 26 september in tweede lezing goed (met de oppositie stemde de CVP-er Verroken tegen). Nog op 26 september had een overleg plaats tussen de regering en de zes partijvoorzitters, waarop W. Martens het grondwettelijkheidsprobleem aansneed, dat voor zijn partij nog niet volledig van de baan bleek te zijn. Er werd overeengekomen dat beide delegaties elkaar zouden terugzien om, te zamen met dat probleem, de nog niet opgeloste kwestie van de taalwetgeving in het Brusselse gewest te onderzoeken.

De regeringskrisis van 11 oktober werd ingeluid met de mededeling van de te Malle bijeengekomen CVP-Kamerfractie (3 oktober), dat zij trouw wilde blijven aan het gemeenschapspakt, maar anderzijds ook eiste dat de uitvoering ervan in overeenstemming zou zijn met de Grondwet. Op 6 en 7 oktober namen de CVP-senatoren, die te Houthalen bijeen waren, een analoog standpunt in. Aan Franstalige zijde tilde men bijzonder zwaar aan deze stellingname. Terwijl de Vlaamse socialist en de VU, en in zekere mate ook de PSC (voorzitter Nothomb zou achteraf verklaren dat ook zijn partij konstitutionele bezwaren had), zich tot een gesprek bereid verklaarden, wezen PSB en FDF nieuwe onderhandelingen van de hand. PSB-voorzitter Cools eiste bovendien dat de regering tijdens de parlementaire bespreking van het wetsontwerp 461 bij ieder artikel de vertrouwenskwestie zou stellen. Op 11 oktober maakte CVP-voorzitter

Martens het lijstje met de bezwaren van zijn partij aan de andere voorzitters over. Bij de aanvang van de 's namiddags gehouden Kamerzitting vroegen de partijvoorzitters Cools, Nothomb en Schiltz en FDF-woordvoerder Havelange de schorsing van de vergadering, ten einde de regering toe te laten een duidelijk standpunt ten aanzien van de CVP-bezwaren in te nemen. In een vrij emotionele toespraak kondigde premier Tindemans daarop aan, dat hij aan de koning het ontslag van zijn regering ging aanbieden. Het werd door het staatshoofd onmiddellijk aanvaard.

9. De overgangsregering - Vanden Boeynants.

Op 13 oktober werd P. vanden Boeynants, vice-premier en minister van Landsverdediging in het demissionaire kabinet, tot informateur aangesteld. Zijn poging om de aftredende coalitie te lijmen en de legislatuur te laten voleindigen onder de leiding van CVP-voorzitter Martens, strandde op diens weigering de hem op 17 oktober aangeboden formatieopdracht te aanvaarden. 's Anderendaags werd Vanden Boeynants door de koning aangezocht om zelf een regering te vormen. Hoewel hij bedenktijd vroeg en de opdracht nooit officieel aanvaardde, sloot hij in de nacht van 19 op 20 oktober met de voorzitters van de zes uittredende regeringspartijen een akkoord over de vorming van een tijdelijk overgangskabinet. Gebleken was met name dat over de grondwettelijkheidsproblemen geen overeenstemming mogelijk was, zodat vervroegde verkiezingen onvermijdelijk waren geworden.

De regering werd op 20 oktober beëdigd en bestond, op L. Tindemans na, uit de leden van de ontslagnemende bewindsploeg, die allen hun portefeuille behielden (wel werd eerste-minister Vanden Boeynants als vice-premier vervangen door Justitieminister Van Elslande).

In de korte regeringsverklaring, die hij op 25 oktober in de kamers voorlas, zei de premier dat zijn kabinet een drievoudig doel heeft: de grondwetsherziening voorbereiden, de organisatie van de Europese verkiezingen regelen en een aantal dringende sociale, economische en financiële maatregelen treffen. De regering kreeg op 26 oktober het vertrouwen van de Kamer (met 158 stemmen voor, 28 tegen en 2 onthoudingen) en op 27 oktober van de Senaat (met 128 stemmen voor, 24 tegen en 6 onthoudingen).

In een snel tempo en zonder grote moeilijkheden behandelde het parlement van 31 oktober tot 14 november de voorbereiding van de grondwetsherziening. De Senaat keurde op 9 november de herzieningsverklaring goed. De voorstellen om aan de door de regering opgestelde lijst van voor wijziging vatbare artikelen, het art. 107quater (dat het bestaan van drie

gewesten erkent) toe te voegen en art. 59bis (gemeenschapsbevoegdheden) volledig voor herziening vatbaar te verklaren (de regering had slechts de §§ 1, 5 en 8 in de lijst opgenomen) werden verworpen. De Kamer keurde op 14 november de verklaring goed. Haar voorstel om ook de artt. 60 en 61 te herzien, waardoor ook vrouwen zouden in aanmerking komen voor de troonopvolging, werd nog dezelfde dag door de Senaat afgewezen. De Hoge Vergadering stemde echter wel in met de herziening van art. 117, om het principe van de bezoldiging van lekenconsulenten, naast de bedienaars van de erediensten, in de Grondwet op te nemen. Door de publikatie van de herzieningsbesluiten in een bijzondere editie van het Belgisch Staatsblad werden de kamers op 15 november van rechtswege ontbonden.

Intussen had het parlement ook een reeks wetsontwerpen aangenomen, o.m. dat betreffende de Europese verkiezingen (22) en het ontwerp van Financierwet, waarbij voorlopige kredieten voor 1979 werden geopend en de belastingschalen en het legerkontingent vastgesteld.

Na de parlementsontbinding nam de regering nog enkele belangrijke economische maatregelen. Op 23 november werd het hulpplan voor de staalnijverheid (het zgn. plan-Claes) definitief vastgelegd. Het zoeken naar steunmaatregelen voor de in een zware crisis verkerende siderurgie was een reeds twee jaar oud probleem, dat het onderwerp had uitgemaakt van talloze gesprekken tussen regering, vakbonden en patronaat. Op het vlak van de herstructurering bepaalt het akkoord o.m. dat de staat, door overname van de schulden, een participatie zal nemen in de staalbedrijven. Inzake de reconversie krijgen de gewestelijke instellingen per sinds 1976 verloren gegane arbeidsplaats 500.000 F, die kan worden aangewend voor onderzoek, aankoop van octrooien of het scheppen van nieuwe arbeidsplaatsen. Het investeringsmoratorium van maart 1977 wordt opgeheven en er wordt een Nationaal Komitee voor Planning en Controle van IJzer- en Staalnijverheid opgericht, waarin de overheid over een vetorecht beschikt en dat o.m. beslist over de investeringsprojecten. Onder druk van de VU-regeringsleden (die even met ontslag hebben bedreigd) besloot de regering gelijkaardige steunmaatregelen te treffen voor de textiel- en de scheepsbouwsector. Het hulpplan voor de textiel werd op 13 december aan de sociale partners voorgelegd. Ook hier wordt per sinds 1 januari 1976 verloren gegane arbeidsplaats een « trekkingsrecht » van 500.000 F voorzien. De kostprijs van de financieringsplannen werd geraamd op 4,5 miljard F per jaar voor de staalsektor, 1 miljard F per jaar voor de textiel-

(22) De in juli naar de Kamerkommissie teruggestuurde tekst (zie § 7) werd op een punt geamendeerd : er werd uitdrukkelijk bepaald dat de wet slechts geldt voor de eerste Europese verkiezingen.

sektor en 1,4 miljard F voor de scheepsbouw, dit telkens gedurende vijf jaar.

10. De wetgevende verkiezingen van 17 december.

De verkiezingscampagne, die een erg kalm verloop kende, werd groten-deels beheerst door de gemeenschappelijke 16-novemberverklaring van de Franstalige regeringspartijen. Het initiatief daartoe werd genomen kort na de vorming van het overgangskabinet-Vanden Boeynants. Op 27 oktober meldde *La Libre Belgique* dat de voorzitters van de drie partijen (PS, PSC en FDF) elkaar reeds hadden gekontakteerd en een redaktiekomitee de verklaring aan het uitschrijven was. De tekst werd pas na de kameront-binding gepubliceerd. In de verklaring zeggen de drie partijen dat de gemeenschapsdialoog na de verkiezingen moet worden verder gezet en keuren zij de mislukking van Egmont af. De grondwetsherziening en de uitvoeringsbesluiten moeten volgens hen worden goedgekeurd door een meerderheid in elke gemeenschap en in elk gewest, en tevens in overeenstemming zijn met het evenwicht van het Egmontpakt. Voor het geval de Vlaamse partijen van dat pakt zouden afstappen, sommen zij een aantal Franstalige eisen op. Deze betreffen o.m. de invoering van de pariteit in de ministerraad (inclusief de eerste-minister) en onder de staatssekretarissen, de uitbreiding van de regionale bevoegdheden, een herziening van het statuut van de Voerstreek, een bijzondere dotatie voor het Brusselse gewest, invoering van het inschrijvingsrecht in het Brusselse randgebied en van het beginsel « eentaligheid van de ambtenaren — tweetaligheid van de diensten » in de administratie van het Brusselse gewest. De verklaring verwekte heel wat ontstemming in Vlaanderen en werd er ook door de regeringspartijen scherp veroordeeld. De frankofone frontvorming zou een van de factoren zijn, die het formatieberaad in 1979 ernstig hebben bemoeilijkt.

De verkiezingsprogramma's blonken niet uit door originaliteit. De partijen legden vooral de nadruk op de sociaal-ekonomische problemen. Zowel de PVV als de PRLW pleitten voor een drastische belastingvermindering en maakten hun eventuele regeringsdeelname afhankelijk van de aanvaarding van dat belastingprogramma. Aan te stippen valt nog dat de kommunaire voorstellen van CVP, BSP en VU nogal afweken van het Egmontpakt.

De verkiezingen vielen zeer gunstig uit voor de PVV, die vijf Kamerzetels won. Ook de KPB (+ 2 ; het betreft de Henegouwse zetels, die in 1977 op het nippertje verloren gingen wegens het niet bereiken van het kworum), de CVP (+ 1, niettegenstaande stemmenverlies), de PSC (+ 1) en het

FDF (+ 1) boekten zetelwinst. Ondanks stemmenverlies kon de PRLW haar zetelaantal behouden. Verliezers waren de BSP (—1), het RW (—1), de PL (—1) en de PS (—3). De VU kwam zwaar gehavend uit de verkiezingen : haar zetelaantal viel van 20 op 14 terug, ingevolge een verlies van 30 % van haar kiezers. Opvallend waren de intrede in de Kamer van twee nieuwe formaties : het Vlaams Blok, een kartellijst van de Vlaamse Volkspartij van Lode Claes en de Vlaams Nationale Partij van Karel Dillen (die verkozen werd), en de anti-belastingpartij UDRT-RAD, die Robert Hendrick naar de Kamer stuurde. Verrassend was ook de verkiezing, ten gevolge van het grillige apparenteringsstelsel, van een Vlaamse kandidaat (Aline Bernaerts) op de PVV-lijst in het Franstalige arrondissement Nijvel. Het feit zou in 1979 voor politieke herrie zorgen. Tenslotte was het grote aantal blanco- en ongeldige stemmen (506.710, een stijging met 75.745) een kenmerk van deze verkiezing.

Daags na de verkiezingen bood eerste-minister Vanden Boeynants zoals gebruikelijk het ontslag van de regering aan de koning aan. Even traditioneel aanvaardde de vorst het ontslag en vroeg hij de premier de lopende zaken af te handelen. Op 21 december werd W. Claes (BSP, uittredend minister van Economische Zaken) met een informatieopdracht belast. Na een eerste verslag te hebben uitgebracht (29 december) zou Claes zijn opdracht na de jaarwisseling verder zetten.

11. De evolutie in de politieke partijen.

Het politieke gebeuren van het jaar 1978 heeft in een aantal partijen diepe sporen nagelaten. Dat geldt in de eerste plaats voor de socialistische partij, die tijdens de oktobercrisis uiteenviel in twee autonome formaties. Sinds de breuk in de Brusselse federatie (1968) was herhaaldelijk gebleken dat de BSP, als laatste van de drie zgn. nationale partijen, haar structuren wilde (en diende) aan te passen aan het bestaan van twee gemeenschappen in het land. Dit was tot uiting gekomen in de invoering van het tweeledig voorzitterschap (1971) en in de statutaire erkenning van de Vlaamse en Waalse Overlegkomitees (1977). Niettemin trad de BSP-PSB in al die jaren met sterke gemeenschapsgeladenheid toch nog als een stevige eenheidspartij naar voren. Dit kon, mede door de tweede-rangspositie die de Vlamingen in de Socialistische Partij traditioneel innamen. De verkiezing van Karel van Miert tot Nederlandstalig medevoorzitter (1977) heeft het splitsingsproces aangezet. Onmiddellijk na zijn verkiezing verklaarde hij de Vlaamse BSP-vleugel een Vlaamsgezind profiel te willen geven en op 11 juni 1978 bepleitte hij op het kongres van de Vlaamse federaties te Mechelen de hervorming van de

partij in konfederale zin. Het voornemen deze herstructurering geleidelijk en langs de statutaire weg door te voeren, werd doorkruist door de problemen inzake de staatshervorming en de daarmee gepaard gaande verwijdering tussen de beide taalvleugels. Terwijl Van Miert front vormde met zijn Vlaamse kollega's Martens en Schiltz, stemde de Franstalige co-voorzitter André Cools zijn beleid af op dat van het FDF. Toen Cools het voorstel van de CVP, om opnieuw te praten over de gerezen constitutionele bezwaren inzake het wetsontwerp 461, radikaal van de hand wees en Van Miert weigerde een zelfde houding aan te nemen, kwam het op het socialistisch Partijbureau van 9 oktober tot een hoog oplopende ruzie. Meteen werd een werkgroep belast met het uitschrijven van nieuwe partijstatuten. Het was dan ook een complete verrassing, toen Cools op 13 oktober de oprichting van een eigen Franstalige partij aankondigde. Daarop liet Van Miert weten dat ook de Vlaamse socialisten zich autonoom zouden organiseren. Aan Vlaamse kant werd de splitsing vrij gunstig onthaald. Wel hadden o.m. de Jongsocialisten kritiek op de ondemokratische besluitvorming. Aan Franstalige kant werd het uiteengaan van de beide vleugels door verscheidene vooraanstaande partijmensen (Glinne, Leburton) betreurd. De nieuwe partij werd op 26 november te Namen officieel gesticht onder de naam Parti socialiste (PS). De Vlaamse socialisten hebben een stichtingskongres gepland voor 1979.

Eerder op het jaar (3 april) hadden E. Glinne en J. Yerna de oprichting aangekondigd van *Tribunes socialistes*, een Waalse politieke klub, die binnen de socialistische beweging de radikale anti-kapitalistische beginselen van het Charter van Quaregnon (1894) en van het ideologisch kongres van 1974 wil propageren en bevorderen. Van hun kant zagen de Vlaamse socialisten in 1978 hun twee partijbladen, *Volksgazet* en *Vooruit*, verdwijnen: *Volksgazet* hield op te verschijnen tengevolge van het faillissement (14 juli) van haar drukkerij en uitgeverij en *Vooruit* werd geïncorporeerd in de sedert 15 december verschijnende *De Morgen*, die een progressief, niet-partijgebonden dagblad wil zijn en waarvan het beginkapitaal door de Socialistische Gemeenschappelijke Aktie werd verstrekt.

De Volksunie kwam zwaar geslagen uit het Egmontavontuur. Weliswaar kon de partij blijven rekenen op de steun van de overgrote meerderheid van haar kaderleden en steeg haar ledenaantal met ruim 2500, maar bij de parlementsverkiezingen verloor zij zes van de twintig Kamerzetels. Dat verliescijfer stemde overeen met de resultaten van een aantal in 1978 gepubliceerde opiniepeilingen, waaruit bleek dat ca. 30 % van de VU-kiezers tegen het Egmontpakt gekant was. Ook binnen de partij bleef dat pakt betwisting uitlokken. Met belangstelling werd daarom uitgekeken naar de bijeenkomst van de Partijraad op 11 maart 1978, waarop het partij-

bestuur moest worden vernieuwd. In de eerste stembeurt haalde uittredend voorzitter Schiltz 62 stemmen tegenover 32 stemmen voor zijn enige tegenkandidaat, vertegenwoordiger van de anti-Egmontstrekking, J. Valkeniers (er waren zeven onthoudingen). Daar Schiltz niet de vereiste tweederde-meerderheid achter zich had, was een tweede stembeurt nodig. Schiltz werd nu met 70 stemmen tot voorzitter verkozen (Valkeniers kreeg er 26 en er waren vier onthoudingen). De stemming wees er op dat ook in het hoogste partijorgaan het Egmontbeleid op verzet stuitte. Een andere indicatie hiervan was de uitslag van de stemming over een resolutie, waarin het beleid van de partijleiding werd goedgekeurd, op het partijcongres van 20-21 mei :633 stemmen voor, 246 tegen en 29 onthoudingen. Niettegenstaande dat alles is de VU-leiding het Egmontakkoord hardnekkig blijven verdedigen. Voor enige opschudding zorgde ook de verklaring van politiek directeur T. van Overstraeten na de vergadering van het partijbestuur van 20 maart, waarop voorzitter Schiltz wegens vakantie afwezig was. In die verklaring werd gezegd dat de VU minder de klemtoon ging leggen op de kommunaautaire problematiek en meer als een « rechtvaardigheidspartij » zou optreden. Deze verklaring werd algemeen geïnterpreteerd als een overwinning van de linkervleugel op de nationalistische fractie. Op 22 maart werd evenwel meegedeeld dat er geen sprake was van een koerswijziging in het VU-beleid en dat de partij in de eerste plaats een Vlaams-nationale formatie zou blijven, maar in afwachting van de parlementaire behandeling van de staats hervorming wel meer aandacht zou schenken aan de sociaal-ekonomische vraagstukken.

Binnen de CVP had voorzitter Martens af te rekenen met een relatief sterke groep tegenstanders van het Egmontpakt (vooral het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde en de groep rond Verroken), die steun vond in de aktie van het Egmontkomitee (23). Het was erg opvallend dat Martens de enige CVP-er was die begin maart het Stuyvenbergakkoord in het parlement verdedigde en dat de CVP-regeringsleden zich zelden of nooit openlijk ten gunste van het gemeenschapspakt hebben uitgesproken. Herhaaldelijk was er in de pers sprake van drie groepen waartegen Martens moest optornen : de flaminganten (Verroken, De Bondt) voor wie het Egmontpakt te veel Vlaamse toegevingen bevatte ; de unitaristen (Tindemans) die de gewestvorming wilden verhinderen om de dominante positie van de CVP in de Belgische eenheidsstaat te behouden ; de opportunisten, die aanstuurden op verkiezingen om de VU « dodelijk te omhelzen ». Berichten over een machtsstrijd tussen Martens en Tindemans werden

(23) Vermelden wij hier terloops dat het Egmontkomitee op 4 november te Brussel een Staten-Generaal van de Vlaamse verenigingen organiseerde, waarop een geradikaliseerde beginselverklaring over de staats hervorming werd bekendgemaakt.

door de betrokkenen steevast ontkend. Hoe dan ook, het is een feit dat de CVP-voorzitter begin oktober een nederlaag leed, toen de CVP-parlementsleden grondwettelijke bezwaren inriepen om een nieuw gesprek over de staats hervorming te eisen. Zoals bekend lagen deze bezwaren mede ten grondslag aan de oktoberkrisis (zie § 8).

Bij de Franstalige liberalen was een toenadering merkbaar tussen de Waalse PRLW en de Brusselse PL, die was ingegeven door de bezorgdheid over de evolutie van de Brusselse liberalen (in 1965 vormden zij nog de sterkste Brusselse formatie, maar hebben sindsdien heel wat terrein moeten prijsgeven aan het FDF). De PRLW zelf had af te rekenen met een dissidentie. Op 19 november had te Wépion het stichtingskongres plaats van de Parti libéral wallon (PLW), die bestaat uit Waalse liberalen die in 1977 geweigerd hadden toe te treden tot de toen gestichte PRLW (fusie van PLP en afgescheurde RW-ers o.l.v. Perin) en zich aanvankelijk gegroepeerd hadden in de Parti pour la liberté et le progrès wallon (PLPW).

De PSC bleef in 1978 gespaard van de klassieke wrijvingen tussen haar linker- en rechtervleugel (Démocratie chrétienne, resp. CEPIC). De DC startte in april met de publikatie van een tweemaandelijks tijdschrift, *Le cerisier*.

Ten slotte deed zich in de houding van de Kommunistische Partij van België tegenover het Eurokommunisme een langzame kentering voor. Op 21 januari keurde het Centraal Komitee een rapport goed, waarin o.m. werd gezegd dat het begrip Eurokommunisme aan een « positieve realiteit » beantwoordt (in 1977 hadden Van Geyt en Renard geweigerd het begrip te onderschrijven). Wel bleef de KPB zich verzetten tegen een al te hevig anti-Sovjetisme, zoals dat blijkt uit de definitie van het Eurokommunisme door de Spaanse KP.

